

**INSTITUT ZA MEDICINSKA ISTRAŽIVANJA I MEDICINU RADA
ZAGREB**

IZVJEŠTAJ

***O MJERENJIMA POSEBNE NAMJENE ONEČIŠĆUJUĆIH TVARI U
ZRAKU NA LOKACIJI RADNIČKA CESTA***

(15. studeni - 14. prosinac 2016.)

Zagreb, prosinac 2016.

JEDINICA ZA HIGIJENU OKOLINE

Predstojnica Jedinice: dr.sc. Gordana Peh nec, dipl.ing.kem.

Izvještaj izradila: dr.sc. Gordana Peh nec, dipl.ing.kem.

Suradnici: dr.sc. Ivan Bešlić, dipl.ing.fiz.
dr.sc. Ranka Godec, dipl.ing.kem.
dr.sc.Silvije Davila, prof.fiz. i inform.
Jasmina Rinkovec, dipl. ing. kem.
Zdravka Sever-Štrukil, dipl.ing.kem.
Valentina Gluščić, dipl.ing.kem.

Tehnički suradnici: Marija Antolak
Martina Šilović Hujčić
Vjeran Dasović
Karmenka Leš Gruborović
Samuel Ljevar
Martin Mihaljević

Statistička obrada i tehnička oprema: Ana Filipec

Naziv i adresa Naručitelja: Grad Zagreb, Trg Stjepana Radića 1
Broj narudžbenice: 2016-34909

Broj izvještaja: IMI-P-382/2016

Izvještaj se sastoji od ukupno 18 stranica.

Predstojnica Jedinice za
higijenu okoline:

Dr.sc. Gordana Peh nec, dipl.ing.kem.

Ravnateljica:

Dr.sc. Ana Lucić Vrdoljak, dipl.ing.med.biokem.

UVOD

Na osnovi Narudžbenice broj 2016-34909 izdane od: Grad Zagreb, Trg Stjepana Radića 1, Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada proveo je mjerenja posebne namjene onečišćujućih tvari u zraku na lokaciji Radnička cesta u Zagrebu.

Mjerenja su provedena od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine. Određivane su svakodnevno 24-satne koncentracije formaldehida (metanala), sumporovodika, merkaptana i gravimetrijski PM₁₀ frakcija lebdećih čestica. U uzorcima PM₁₀ frakcije lebdećih čestica određivane su koncentracije policikličkih aromatskih ugljikovodika (PAU). Mjereni su slijedeći PAU: benzo(a)piren (BaP), fluoranten (Flu), piren (Pir), benzo(b)fluoranten (BbF), benzo(k)fluoranten (BkF), dibenzo(ah)antracen (DahA) i benzo(ghi)perilen (BghiP), indenopiren (IP).

Rezultati mjerenja interpretirani su prema Zakonu o zaštiti zraka (NN br. 130/2011, NN br. 47/2014) (1), Uredbi o razinama onečišćujućih tvari u zraku (NN br. 117/2012) (2), Pravilniku o praćenju kvalitete zraka (NN br. 3/2013) (3) i Pravilniku o uzajamnoj razmjeni informacija i izvješćivanju o kvaliteti zraka (NN br. 57/2013) (4).

POPIS ONEČIŠĆUJUĆIH TVARI – ISO-kod (ISO 7168-2: 1999.)

Redni broj	ISO-kod	Formula	Naziv onečišćujuće tvari	Mjerna jedinica	Vrijeme usrednjavanja
1.	VB	HCHO	formaldehid	µg/m ³	1 sat
2.	5	H ₂ S	sumporovodik	µg/m ³	1 sat 24 sata
3.		R-SH	merkaptani	µg/m ³	24 sata
4.	24	PM ₁₀	lebdeće čestice (<10 µm)	µg/m ³	24 sata
5.	P6	BaP	benzo(a)piren	ng/m ³	24 sata
6.		Flu	fluoranten	ng/m ³	24 sata
7.		Pir	piren	ng/m ³	24 sata
8.		BbF	benzo(b)fluoranten	ng/m ³	24 sata
9.		BkF	benzo(k)fluoranten	ng/m ³	24 sata
10.		DahA	dibenzo(ah)antracen	ng/m ³	24 sata
11.		BghiP	benzo(ghi)perilen	ng/m ³	24 sata
12.		IP	indeno(1,2,3-cd)piren	ng/m ³	24 sata

Oznake i kratice upotrijebljene u tablicama

N – broj rezultata

C – srednja 24-satna koncentracija za navedeno razdoblje

C_m – najniža izmjerena 24-satna vrijednost

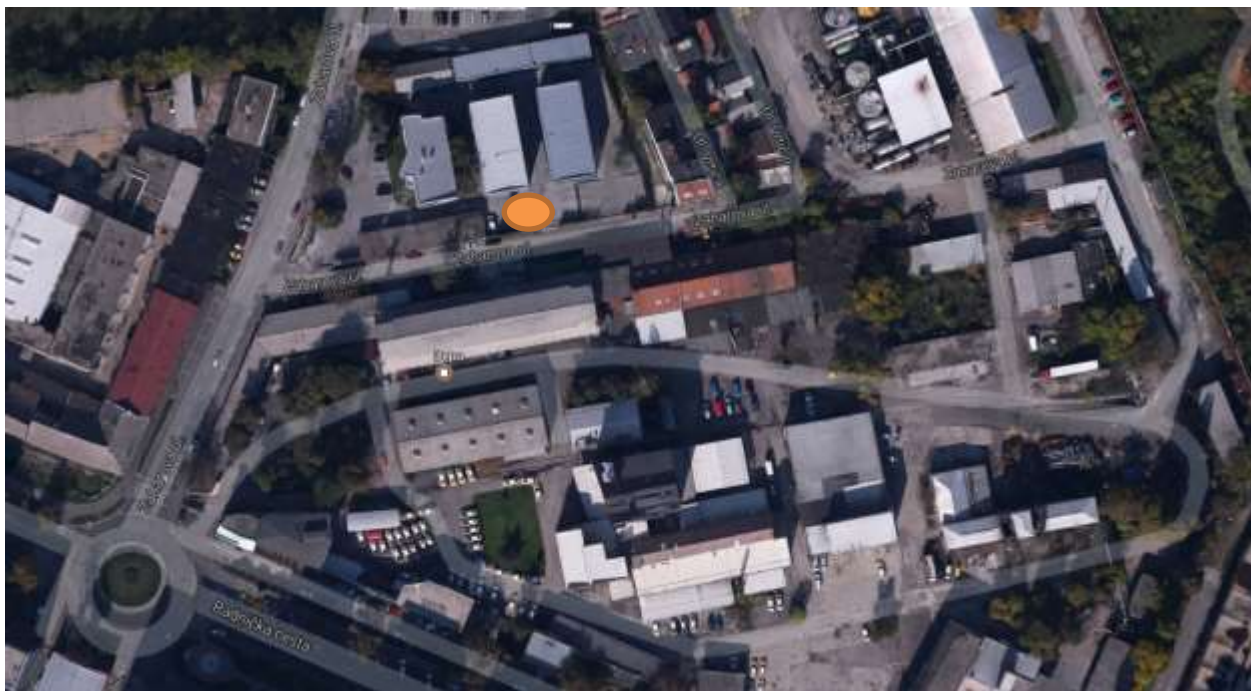
C_M – najviša izmjerena 24-satna vrijednost

GV – granična vrijednost

CV – ciljna vrijednost

MJERNO MJESTO

Pokretna mjerna postaja bila je smještena u Zaharovoj ulici 5. Ulaz za plinove bio je na visini od 3 metra iznad tla, dok je ulaz sakupljača lebdećih čestica bio smješten na visini od 4 metra iznad tla (na krovu pokretne mjerne postaje). Lokacija postaje bila je na privatnom zemljištu (SCOPULUS d.o.o.), sa sjeverne (stražnje) strane tvornice Katran (Slika I).

Slika I. Lokacija mjerne postaje

METODE MJERENJA

Formaldehid (metanal)	Ručno sakupljanje	Analiza - spektrofotometrija
Sumporovodik	Ručno sakupljanje	Analiza - spektrofotometrija
Merkaptani	Ručno sakupljanje	Analiza - spektrofotometrija
PM ₁₀ čestice	Automatsko sakupljanje	HRN EN 12341:2014 (EN 12341:2014)
BaP (PAU) u PM ₁₀	Automatsko sakupljanje	Analiza – tekućinska kromatografija visoke djelotvornosti uz fluorescentni detektor (HPLC-FD)

Uzorci sumporovodika sakupljeni su na filter papir Whatman No. 41 impregniran živa(II)kloridom uz dodatak uree kao antioksidansa. Koncentracija sumporovodika određivana je spektrofotometrijskom metodom molibdenskog plavila (5,6).

Kod sakupljanja i određivanja merkaptana sumporovodik interferira pa se mora prethodno ukloniti. Zbog toga su impregnirani filter papiri u držaču uvijek bili spojeni u seriju, i to tako da je u prvom držaču bio impregnirani filter papir za sakupljanje sumporovodika, a u drugom za sakupljanje merkaptana.

Merkaptani su sakupljeni na filter papiru Whatman No. 41 impregniranim živa(II)acetatom uz dodatak octene kiseline. Koncentracija merkaptana određivana je spektrofotometrijski pomoću N,N dimetil p-fenilendiamin hidroklorida i Reissnerova reagensa (7). Ovom metodom određuju se ukupni merkaptani, a rezultati su izraženi kao merkaptanski sumpor R-SH.

Formaldehid u zraku sakupljan je prosisavanjem zraka kroz plinsku ispiralicu s apsorpcijskom otopinom. Metoda određivanja se bazira na Schryverovoj reakciji. Po dodatku fenilhidrazina u reakciji s formaldehidom stvara se formaldehid-hidrazon te se nakon tretiranja s kalijevim fericijanidom i kloridnom kiselinom stvara intenzivna grimizna boja. Koncentracija formaldehida proporcionalna je intenzitetu boje te je određivana spektrofotometrijski.

REZULTATI MJERENJA

U tablici 1 prikazane su granične vrijednosti za formaldehid, sumporovodik i merkaptane s obzirom na kvalitetu življenja, odnosno dodijavanje neugodnim mirisom, u tablici 2 granične vrijednosti za PM₁₀ frakciju lebdećih čestica i u tablici 3 ciljne vrijednosti za benzo(a)piren u PM₁₀ frakciji lebdećih čestica s obzirom na zaštitu zdravlja ljudi.

Tablica 1 - Granične vrijednosti koncentracija onečišćujućih tvari u zraku s obzirom na kvalitetu življenja (dodijavanje mirisom)

Onečišćujuća tvar	Vrijeme usrednjavanja	Razina granične vrijednosti (GV)	Učestalost dozvoljenih prekoračenja
Metanal (formaldehid)	24 sata	30 µg/m ³	-
Sumporovodik (H ₂ S)	1 sat	7 µg/m ³	GV ne smije biti prekoračena više od 24 puta tijekom kalendarske godine
	24 sata	5 µg/m ³	GV ne smije biti prekoračena više od 7 puta tijekom kalendarske godine
Merkaptani (R-SH)	24 sata	3 µg/m ³	GV ne smije biti prekoračena više od 7 puta tijekom kalendarske godine

Tablica 2 - Granične vrijednosti koncentracija onečišćujućih tvari u zraku s obzirom na zaštitu zdravlja ljudi

Onečišćujuća tvar	Vrijeme usrednjavanja	Razina granične vrijednosti (GV)	Učestalost dozvoljenih prekoračenja
PM ₁₀	24 sata	50 µg/m ³	GV ne smije biti prekoračena više od 35 puta tijekom kalendarske godine
	Kalendarska godina	40 µg/m ³	

Tablica 3 - Ciljne vrijednosti za benzo(a)piren s obzirom na zaštitu zdravlja ljudi

Onečišćujuća tvar	Vrijeme usrednjavanja	Ciljna vrijednost (CV)
Benzo(a)piren u PM ₁₀	Kalendarska godina	1 ng/m ³

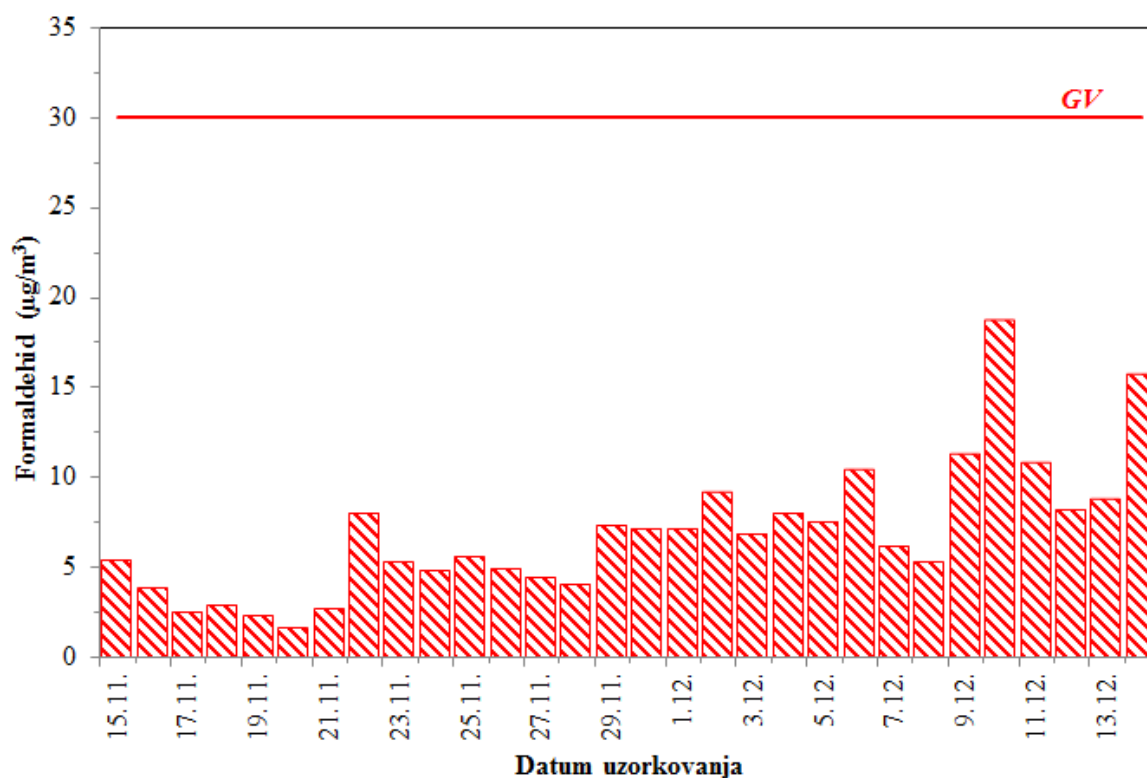
Formaldehid

U tablici 4 prikazane su srednje vrijednosti i rasponi 24-satnih koncentracija formaldehida izmjereni od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine na postaji za mjerenja posebne namjene na Radničkoj cesti.

Tablica 4 – Srednja vrijednost i rasponi 24-satnih koncentracija formaldehida ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) izmjereni od 15. studenog do 14. prosinca 2016.

Mjerna postaja	N	C	Raspon
Radnička cesta	30	6,93	1,67-18,76

Na slici 1 prikazane su srednje 24-satne koncentracije formaldehida izmjerene na mjernoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine.

Slika 1 - Kretanje srednjih dnevnih koncentracija formaldehida na mjernoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine

U promatranom razdoblju koncentracije formaldehida nisu prelazile GV za 24-satni uzorak.

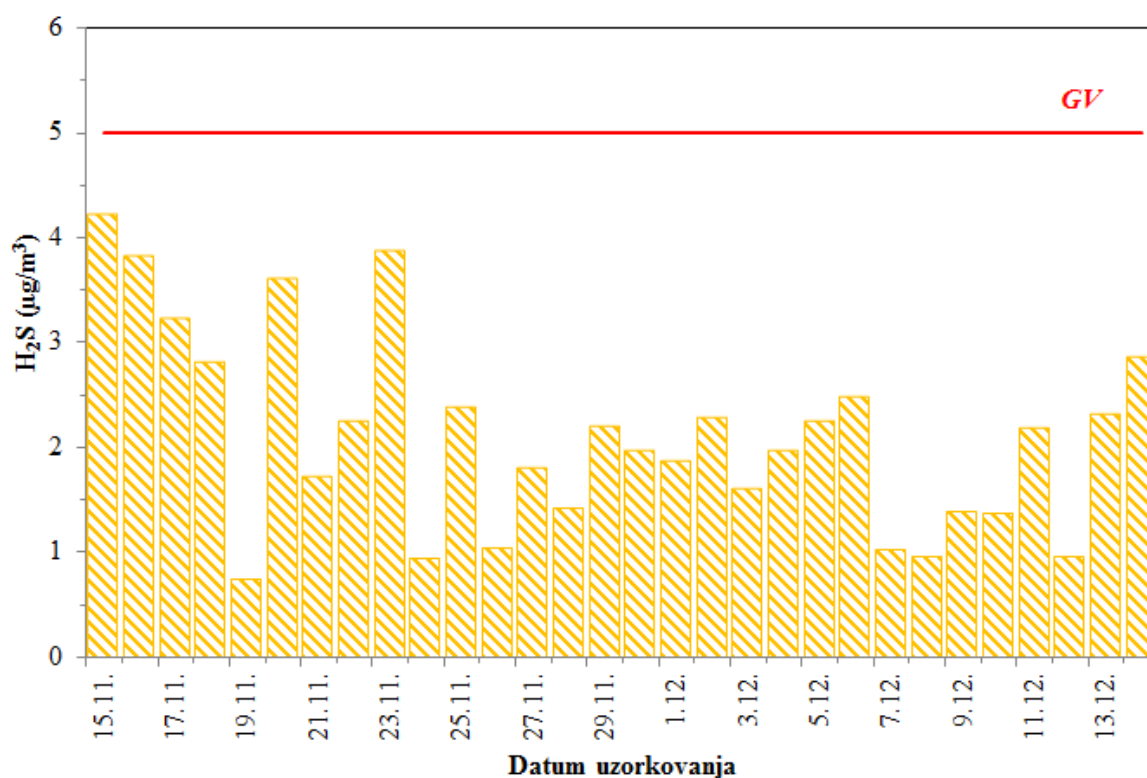
Sumporovodik

U tablici 5 prikazane su srednje vrijednosti i rasponi 24-satnih koncentracija sumporovodika izmjereni od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine na postaji za mjerenja posebne namjene na Radničkoj cesti.

Tablica 5 – Srednja vrijednost i rasponi 24-satnih koncentracija sumporovodika ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) izmjereni od 15. studenog do 14. prosinca 2016.

Mjerna postaja	N	C	Raspon
Radnička cesta	30	2,12	0,75-4,22

Na slici 2 prikazane su srednje 24-satne koncentracije sumporovodika izmjerene na mjernoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine.

Slika 2 - Kretanje srednjih dnevnih koncentracija sumporovodika na mjernoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine

Izmjerene koncentracije sumporovodika u promatranom razdoblju nisu prelazile GV za 24-satni uzorak.

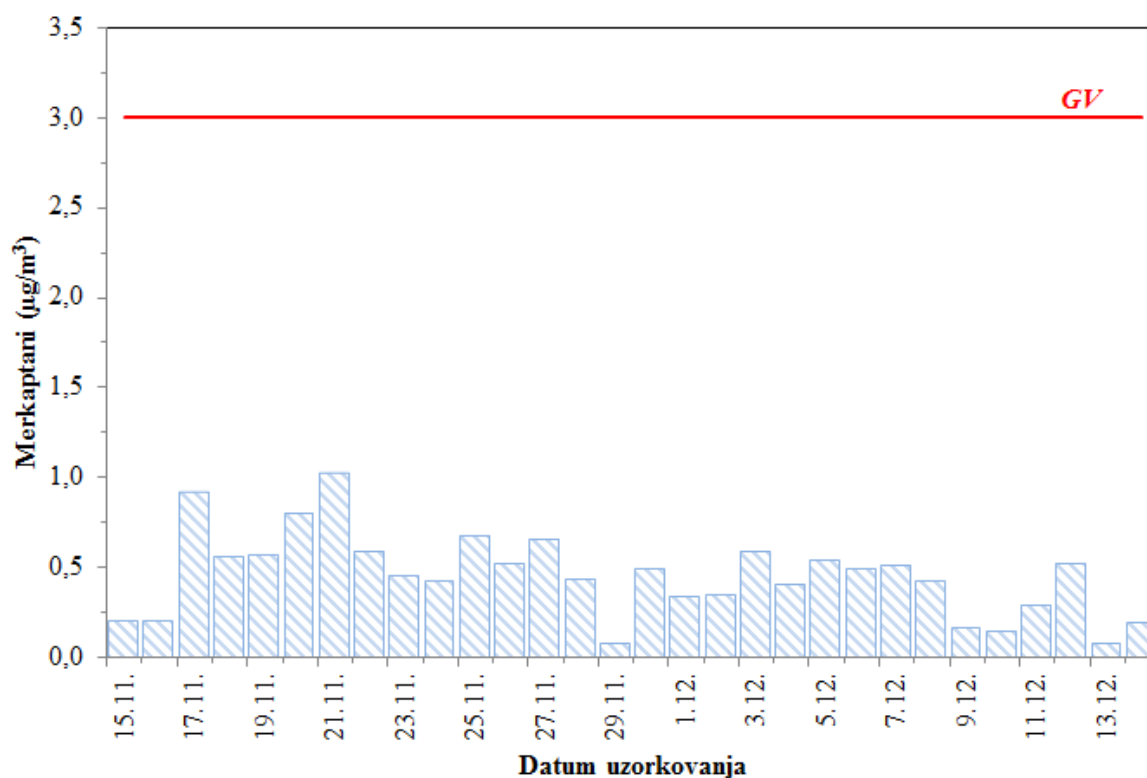
Merkaptani

U tablici 6 prikazane su srednje vrijednosti i rasponi 24-satnih koncentracija merkaptana izmjereni od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine na postaji za mjerenja posebne namjene na Radničkoj cesti.

Tablica 6 – Srednja vrijednost i rasponi 24-satnih koncentracija merkaptana ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) izmjereni od 15. studenog do 14. prosinca 2016.

Mjerna postaja	N	C	Raspon
Radnička cesta	30	0,46	0,08-1,03

Na slici 3 prikazane su srednje 24-satne koncentracije merkaptana izmjerene na mjernoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine.

Slika 3 - Kretanje srednjih dnevnih koncentracija merkaptana na mjernoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine

Izmjerene koncentracije merkaptana bile su niske i nije dolazilo do prelaska GV za 24-satni uzorak.

PM₁₀ frakcija lebdećih čestica

U tablici 7 prikazane su srednje vrijednosti i rasponi 24-satnih koncentracija PM₁₀ frakcije lebdećih čestica izmjerenih od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine na postaji za mjerenja posebne namjene na Radničkoj cesti.

Tablica 7 – Srednja vrijednost i rasponi 24-satnih koncentracija PM₁₀ frakcije lebdećih čestica ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) izmjereni od 15. studenog do 14. prosinca 2016.

Mjerna postaja	N	C	Raspon
Radnička cesta	30	77	13 - 224

U tablici 8 prikazana je učestalost pojavljivanja visokih 24-satnih koncentracija PM₁₀ frakcija lebdećih čestica.

Tablica 8 - Učestalost pojavljivanja visokih 24-satnih koncentracija PM₁₀ frakcija lebdećih čestica ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$) tijekom razdoblja praćenja

Razdoblje praćenja	Broj pojavljivanja 24-satnih koncentracija PM ₁₀ frakcije lebdećih čestica većih od GV ($\text{GV}=50 \mu\text{g}/\text{m}^3$) (GV ne smije biti prekoračena više od 35 puta tijekom kalendarske godine)	
	Broj dana	%
15. studenog do 14. prosinca 2016.	24	80,0

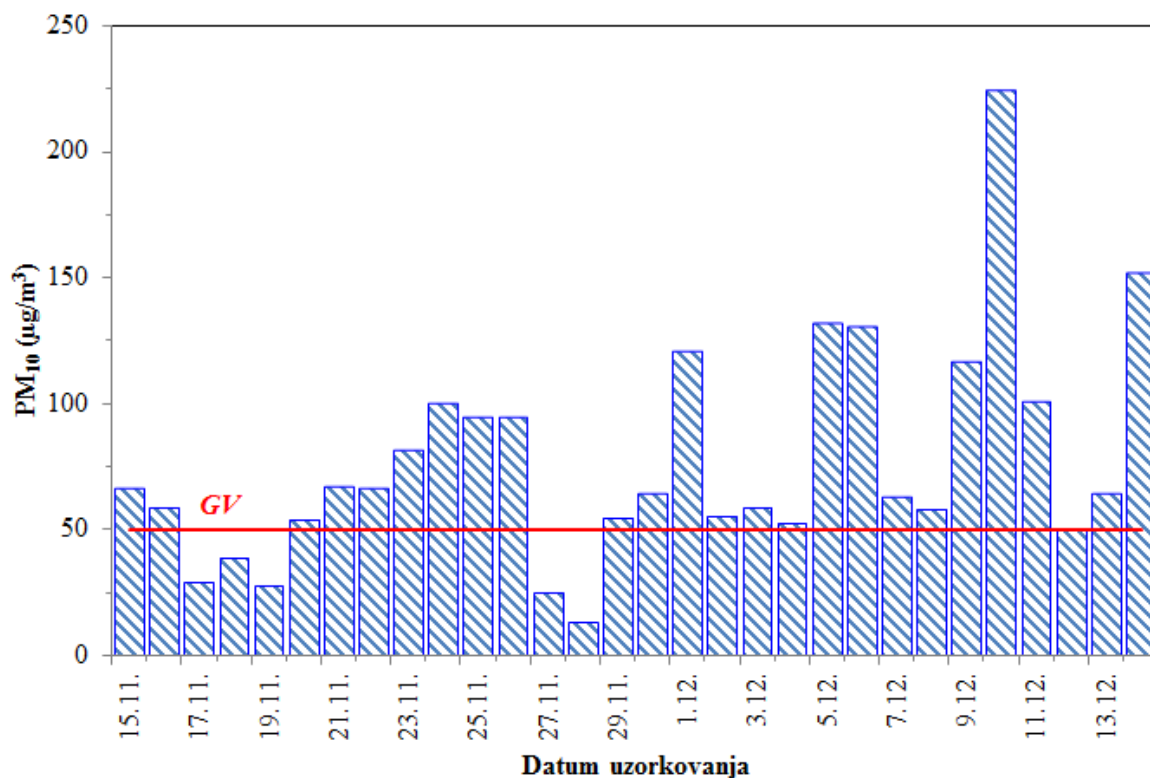
Datumi pojavljivanja 24-satnih koncentracija PM₁₀ frakcije lebdećih čestica većih od GV ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$) prikazani su u tablici 9.

Tablica 9 – Datumi pojavljivanja 24-satnih koncentracija PM₁₀ frakcija lebdećih čestica većih od GV ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$)

STUDENI	PROSINAC
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11
12 13 14 15 16 17 18	12 13 14 15 16 17 18 19
19 20 21 22 23 24 25	20 21 22 23 24 25 26 27
26 27 28 29 30	28 29 30 31

Tijekom 30 dana mjerenja na Radničkoj cesti granična vrijednost za vrijeme usrednjavanja 24 sata za PM₁₀ frakciju lebdećih čestica bila je prekoračena 24 dana (dozvoljeno je 35 prekoračenja tijekom kalendarske godine).

Kretanje srednjih 24-satnih koncentracija PM₁₀ frakcija lebdećih čestica za promatrano razdoblje prikazano je na slici 4.

Slika 4 - Kretanje srednjih dnevnih koncentracija PM₁₀ frakcije lebdećih čestica na mjernoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine

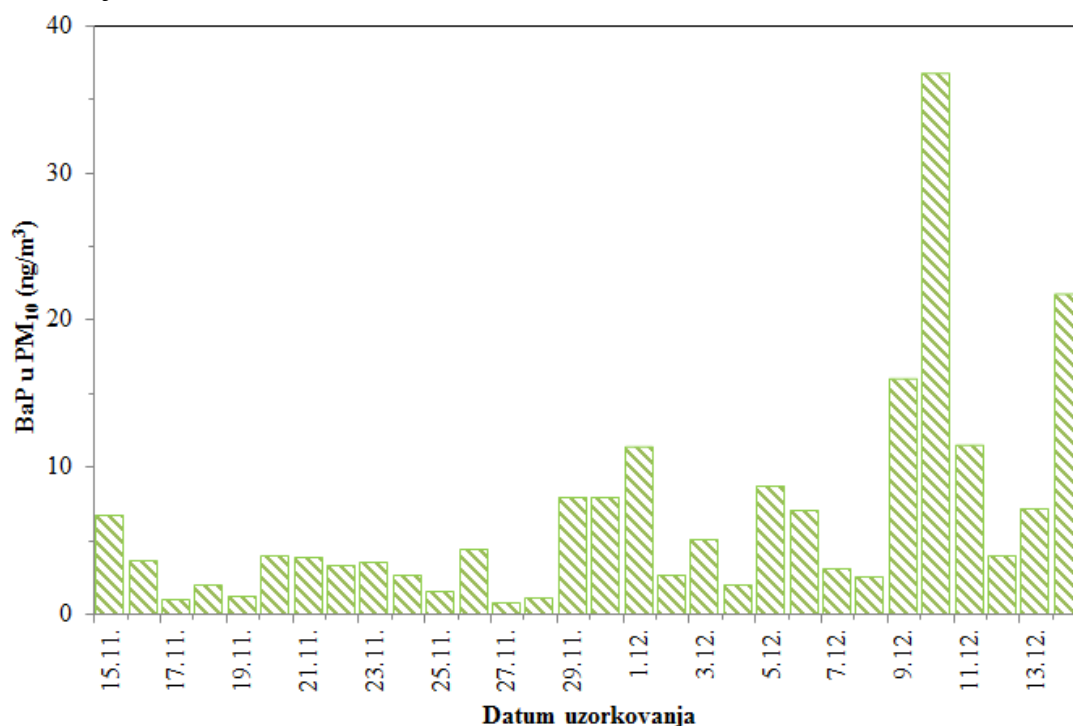
Benzo(a)piren i ostali policiklički aromatski ugljikovodici u PM₁₀ frakciji lebdećih čestica

U tablici 10 prikazani su srednje vrijednosti i rasponi 24-satnih koncentracija PAU u PM₁₀ frakciji lebdećih čestica izmjereni od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine na mjernoj postaji na Radničkoj cesti.

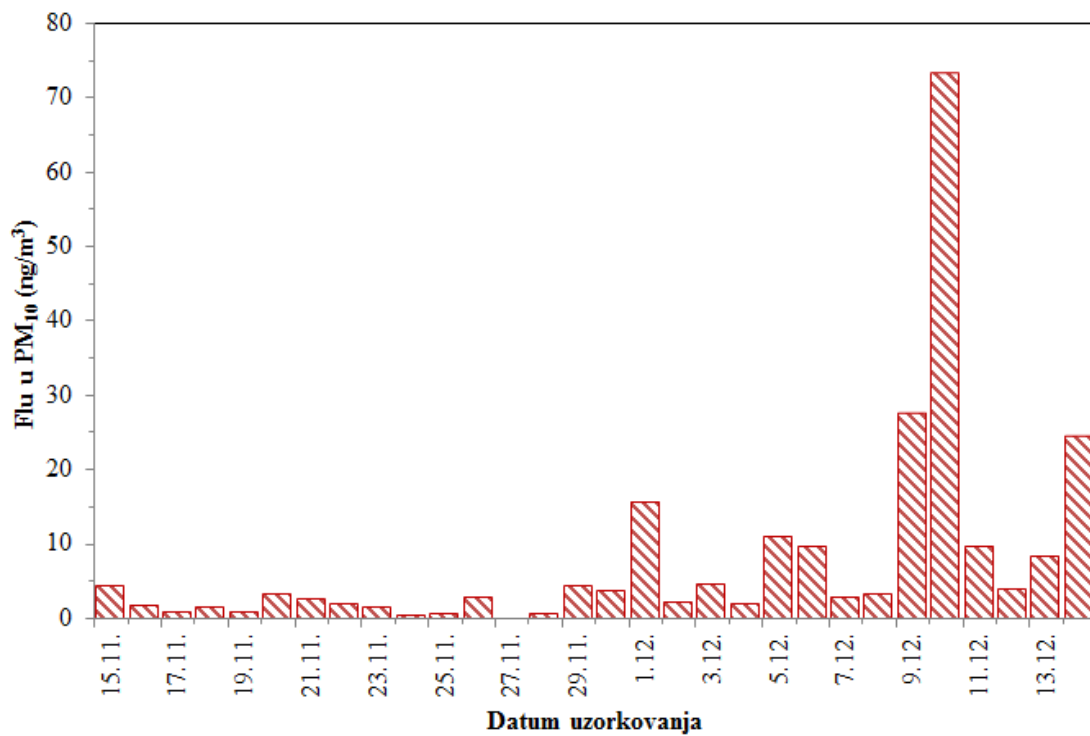
Tablica 9 – Srednja vrijednost i rasponi 24-satnih koncentracija PAU u PM₁₀ frakciji lebdećih čestica (ng/m³) izmjereni od 15. studenog do 14. prosinca 2016.

PAU	N	C	Raspon
BaP	30	6,523	0,792-36,770
Flu	30	7,784	0,357-73,377
Pir	30	8,153	0,459-79,882
BbF	30	8,636	1,771-44,628
BkF	30	2,863	0,544-13,920
DahA	30	0,526	n.d.-2,032
BghiP	30	14,450	2,689-64,866
IP	30	5,679	0,931-26,884

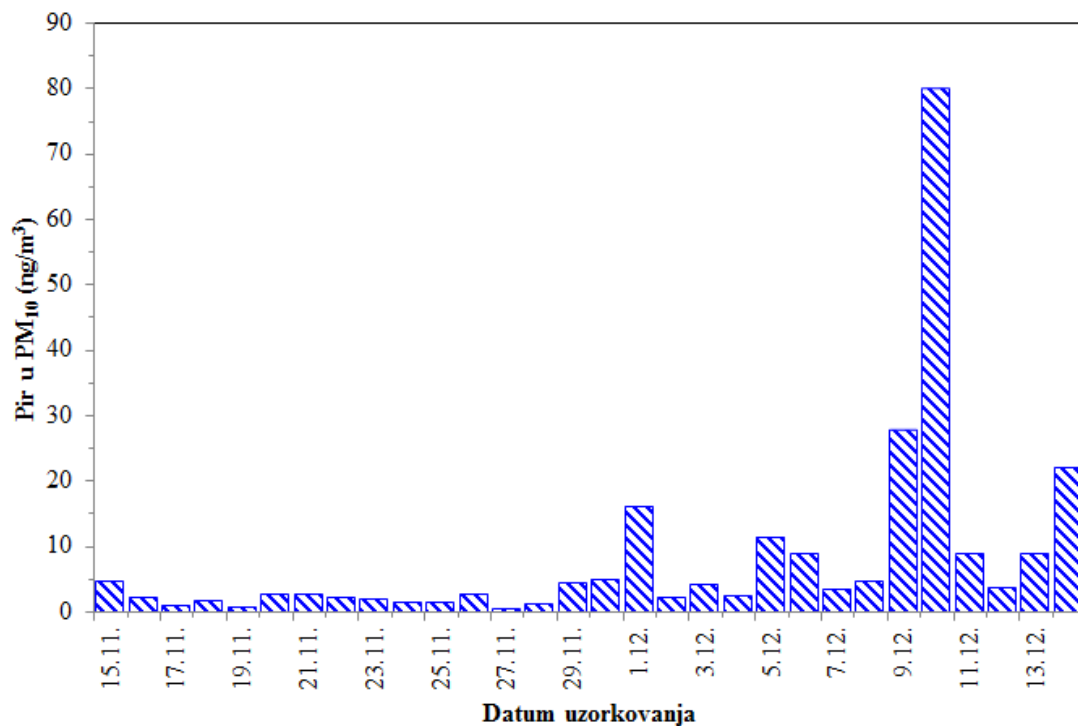
Na slikama 5-12 prikazane su srednje dnevne koncentracije PAU u PM₁₀ frakciji lebdećih čestica izmjerene od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine na mjernoj postaji na Radničkoj cesti.

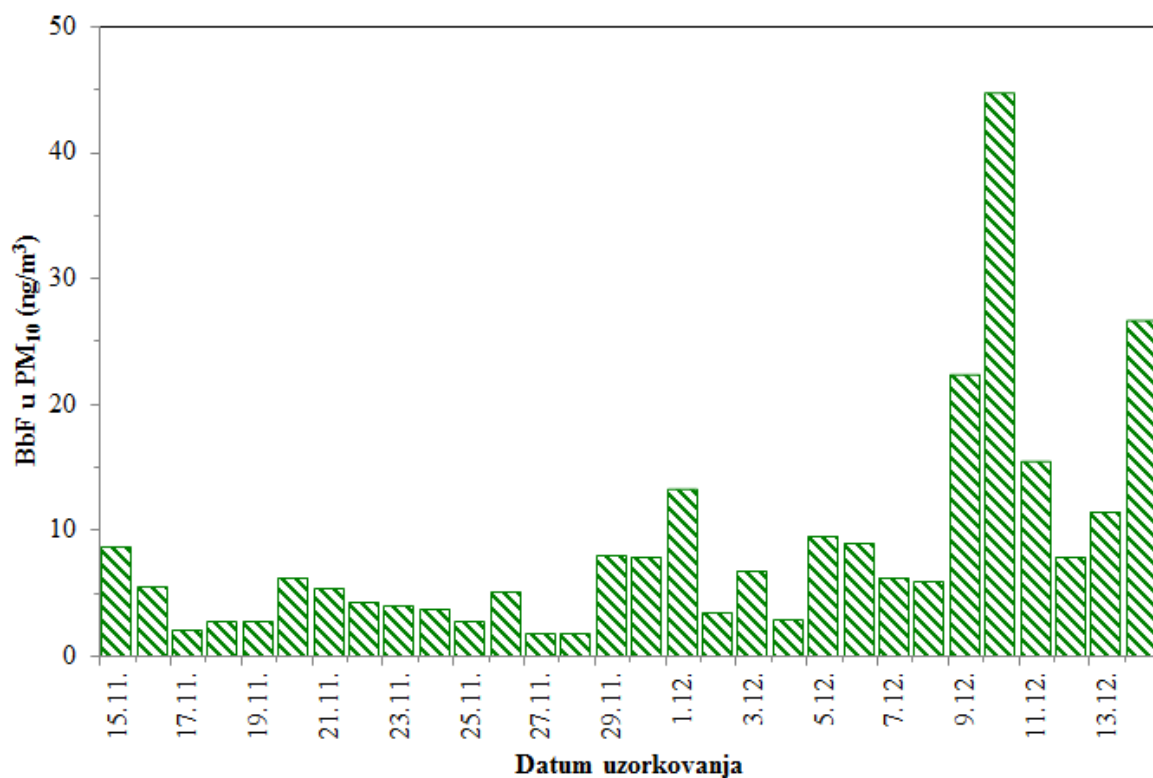
Slika 5 - Kretanje srednjih dnevnih koncentracija BaP u PM₁₀ frakcije lebdećih čestica na mjernoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine

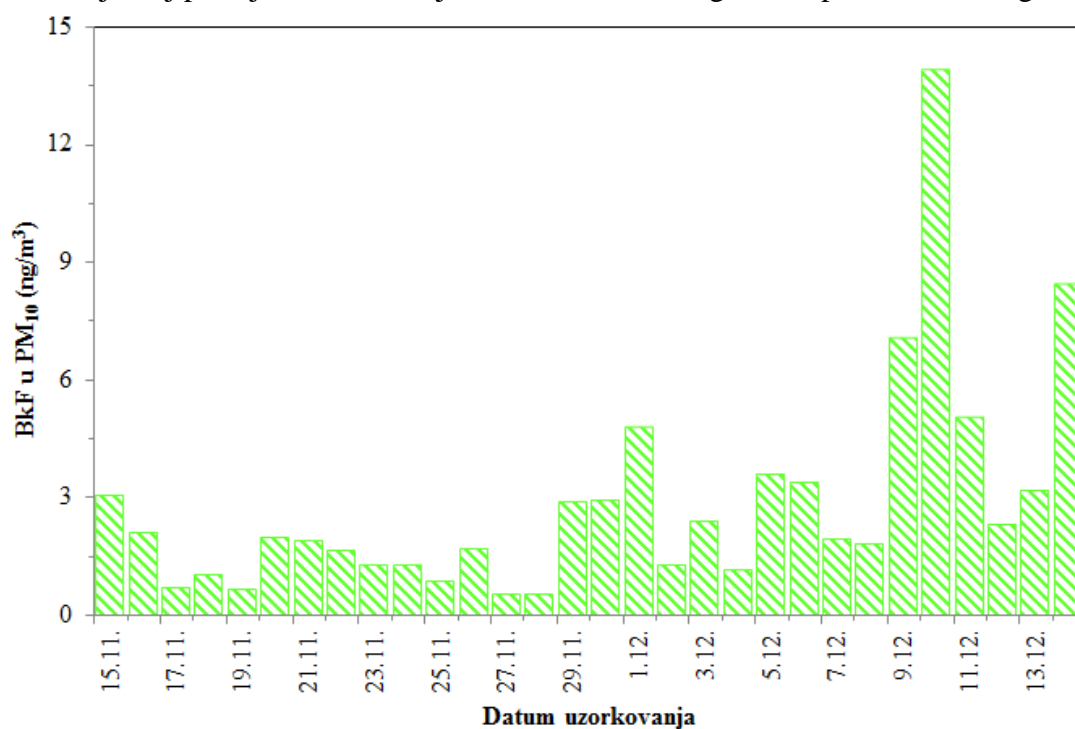
Slika 6 - Kretanje srednjih dnevnih koncentracija Flu u PM₁₀ frakcije lebdećih čestica na mjernejoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine

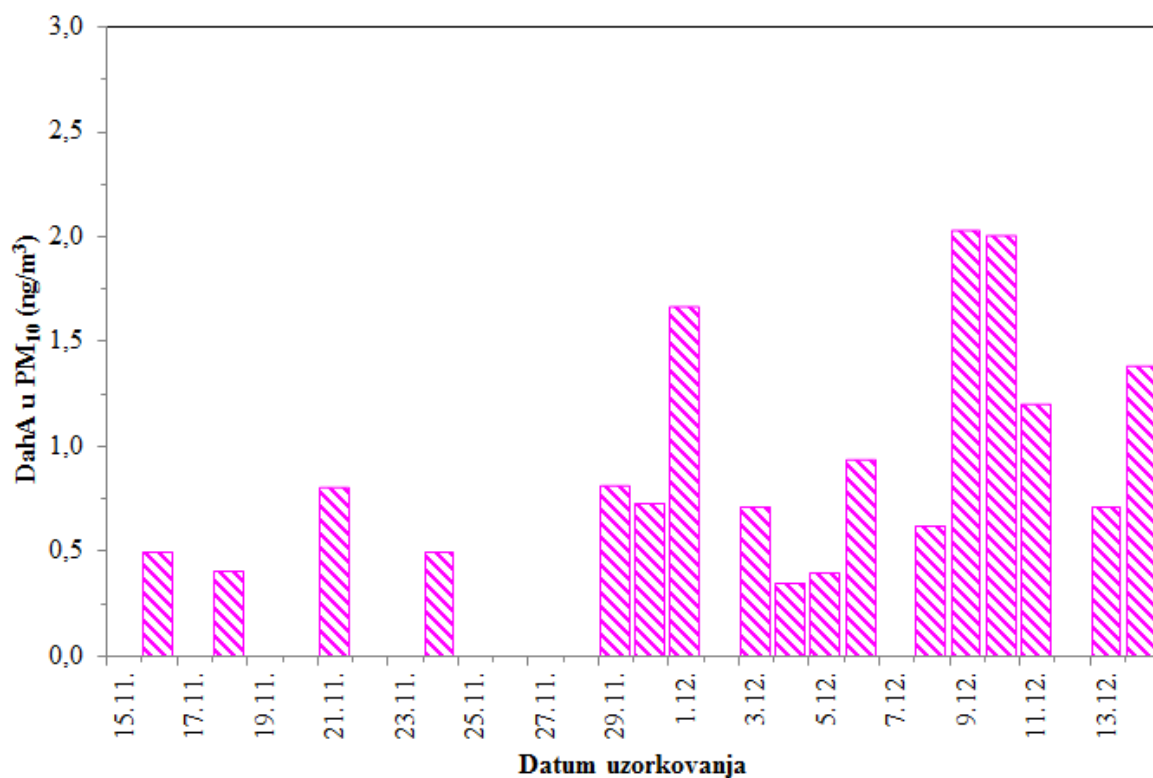
Slika 7 - Kretanje srednjih dnevnih koncentracija Pir u PM₁₀ frakcije lebdećih čestica na mjernejoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine

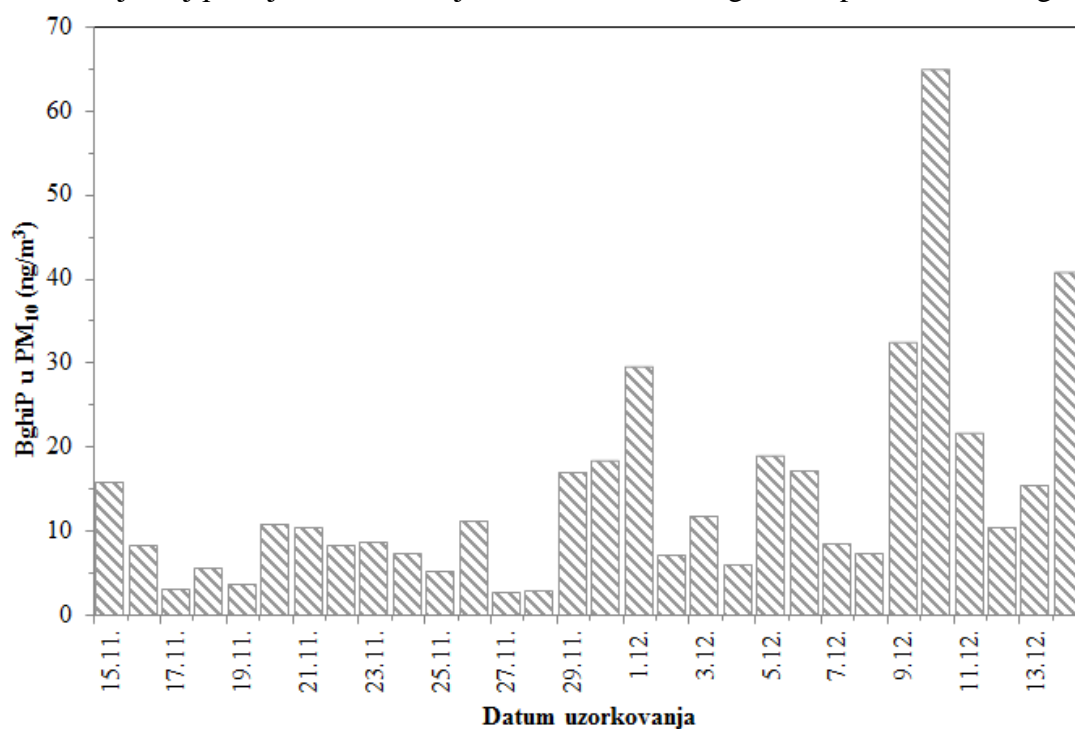
Slika 8 - Kretanje srednjih dnevnih koncentracija BbF u PM₁₀ frakcije lebdećih čestica na mjernoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine

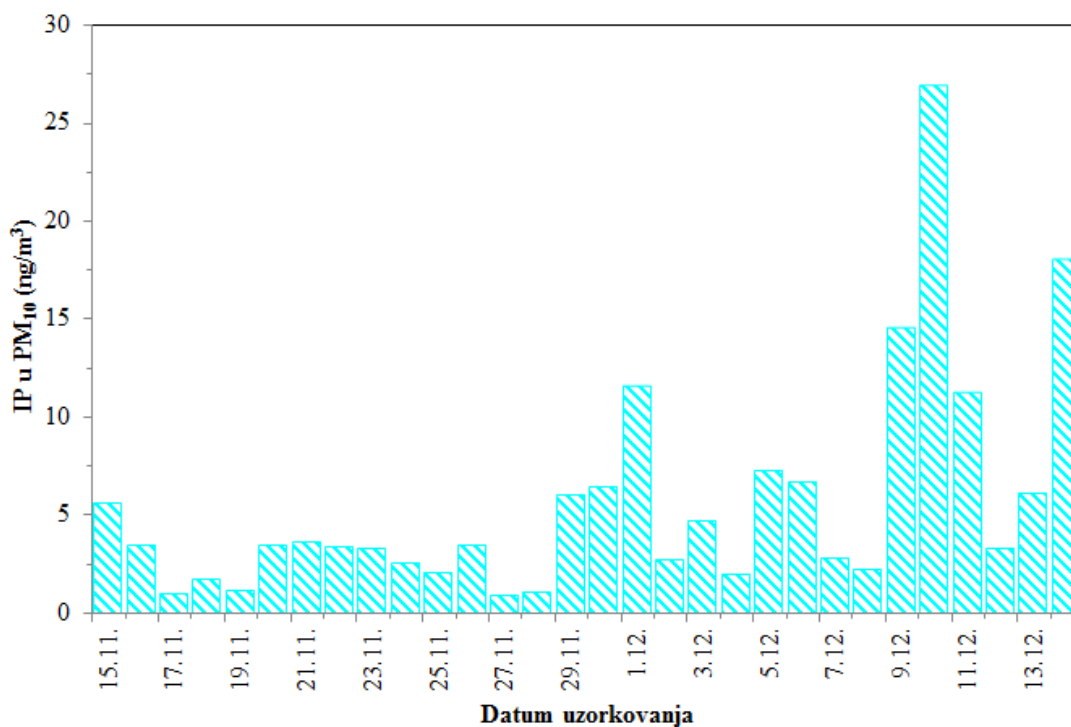
Slika 9 - Kretanje srednjih dnevnih koncentracija BkF u PM₁₀ frakcije lebdećih čestica na mjernoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine

Slika 10 - Kretanje srednjih dnevnih koncentracija DahA u PM₁₀ frakcije lebdećih čestica na mjernoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine

Slika 11 - Kretanje srednjih dnevnih koncentracija BghiP u PM₁₀ frakcije lebdećih čestica na mjernoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine

Slika 12 - Kretanje srednjih dnevnih koncentracija IP u PM₁₀ frakcije lebdećih čestica na mjernoj postaji na Radničkoj cesti od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine

Uredbom o razinama onečišćujućih tvari u zraku (2) propisana je ciljna vrijednost jedino za BaP dok se za ostale PAU ne može provesti ocjena kvalitete zraka. Ciljna vrijednost za BaP (1 ng/m^3) odnosi se na vrijeme usrednjavanja od jedne godine pa premda je tijekom promatranog razdoblja srednja vrijednost mjerenja iznosila $6,523 \text{ ng/m}^3$, zbog kratkog razdoblja uzorkovanja dobiveni rezultati ne mogu uspoređivati sa CV.

ZAKLJUČAK

Mjerenja posebne namjene onečišćujućih tvari u zraku na lokaciji Radnička cesta provedena su od 15. studenog do 14. prosinca 2016. godine. Određivane su svakodnevno 24-satne koncentracije formaldehida, sumporovodika, merkaptana i gravimetrijski PM₁₀ frakcija lebdećih čestica. U uzorcima PM₁₀ frakcije lebdećih čestica određivane su koncentracije benzo(a)pirena (BaP) i ostalih policikličkih aromatskih ugljikovodika (PAU).

Razine formaldehida, sumporovodika i merkaptana u navedenom razdoblju nisu prelazile GV za 24-satni uzorak te je kvaliteta okolnog zraka s obzirom na ova onečišćenja zadovoljavala.

Srednja vrijednost koncentracija PM₁₀ bila je 77 µg/m³ što je više od GV za godišnji prosjek (40 µg/m³), a granična vrijednost za vrijeme usrednjavanja 24 sata bila je prekoračena tijekom 24 dana (dozvoljeno je 35 prekoračenja tijekom kalendarske godine) pa se može zaključiti da je u navedenom razdoblju kvaliteta zraka s obzirom na PM₁₀ nije bila zadovoljavajuća.

Razine BaP bile su povišene, ali se zbog kratkog razdoblja uzorkovanja dobiveni rezultati ne mogu uspoređivati sa CV (1 ng/m³) koja je propisana za vrijeme usrednjavanja od jedne godine. Za ostale PAU nisu propisane granične i ciljne vrijednosti.

LITERATURA

1. Zakon o zaštiti zraka, Narodne novine br. 130/2011, Narodne novine br. 47/2014.
2. Uredba o razinama onečišćujućih tvari u zraku, Narodne novine broj 117/2012.
3. Pravilnik o praćenju kvalitete zraka, Narodne novine br. 3/2013.
4. Pravilnik o uzajamnoj razmjeni informacija i izvješćivanju o kvaliteti zraka, Narodne novine br. 57/2013.
5. Vađić, V.: Metoda za određivanje vodik-sulfida u atmosferi, Zašt. atm. 10 (1982) 116.
6. Vađić, V., Gentilizza, M., Hršak, J., Fugaš, M.: Determination of Hydrogen Sulphide in the Air, Staub Reinhalt Luft 40 (1980) 73.
7. Moore, H.B.A., Helwig, H.L., Graul, R.J.: A Spectrophotometric Method for the Determination of Mercaptans in Air, Am. Ind. Hyg. Assoc. J. 21 (1960) 466